

وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
موسسه تحقیقات گیاه پزشکی کشور

نشریه ترویجی

سوسک های شاخدار خرما

Oryctes elegans , *O. agamemnon*

(Col.: Scarabaeidae) و مدیریت آن ها

نگارنده:

رویا ارباب تفتی

شماره ثبت:

۴۹۵۹۰

۱۳۹۴

وزارت جهاد کشاورزی
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی
موسسه تحقیقات گیاه پزشکی کشور

سوسک های شاخدار خرما
Oryctes elegans , *O. agamemnon*
(Col.: Scarabaeidae) و مدیریت آن ها

نگارنده:

رویا ارباب تفتی

عضو هیئت علمی موسسه تحقیقات گیاه پزشکی کشور

۱۳۹۴

مخاطبان نشریه ترویجی: کشاورزان پیشرو، مروجین و کارشناسان ارشد مراکز آموزشی،

پژوهشی و اجرایی وابسته به وزارت جهاد کشاورزی

موسسه تحقیقات گیاه پزشکی کشور، نشریه ترویجی

سوسک‌های شاخدار خرما *Oryctes elegans*, *O. agamemnon*

(Col.: Scarabaeidae) و مدیریت آن‌ها

نگارندگان: رویا ارباب تفتی

ناشر: موسسه تحقیقات گیاه پزشکی کشور

سال نشر: ۱۳۹۵

شماره و تاریخ ثبت نشریه: ۴۹۵۹۰ مورخ: ۱۳۹۵/۳/۱۰

نشانی مرکز اطلاعات و مدارک علمی کشاورزی: تهران، بزرگراه شهید چمران، خیابان

یمن، پلاک ۱ - سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی

فهرست مندرجات

۵	پیش گفتار.....
۵	مقدمه ....
۶	<i>O. elegans</i> .....
۶	پراکنش .....
۶	اهمیت اقتصادی سوسک شاخدار خرما.....
۷	زیست شناسی سوسک شاخدار خرما.....
۹	<i>O. agamemnon</i> .....
۱۰	روش های کنترل سوسک شاخدار خرما .....
۱۱	• استفاده از جلب کننده ها.....
۱۱	(۱) استفاده از تله نوری .....
۱۲	(۲) استفاده از تله فرومونی .....
۱۳	(۳) توده کمپوست.....
۱۴	• مبارزه مکانیکی و زراعی .....
۱۴	(۱) جمع آوری لاروها با دست.....
۱۵	(۲) کاشت ارقام متحمل.....
۱۵	(۳) هرس دمبرگ ها و از بین بردن بقایای گیاهی.....
۱۷	• مبارزه بیولوژیک.....
۱۹	• کنترل قانونی و رعایت مقررات قرنطینه .....
۱۹	• کنترل شیمیایی.....
۲۱	فهرست منابع.....

پیش گفتار

خرما یکی از محصولات مهم استان‌های جنوبی کشور می‌باشد. این درخت مورد حمله بسیاری از آفات از جمله سوسک‌های کرگدنی قرار می‌گیرد. لاروها و حشرات کامل این آفت در تاج درخت از دمبرگ، دم خوشه، تنه و حتی مغز گیاه تغذیه می‌کنند و باعث شکستن برگ‌ها، خوشه‌ها و گاهی حتی باعث مرگ درخت نیز می‌شوند. با توجه به اهمیت این آفت در مناطق خرماخیز کشور این نشریه می‌تواند به معرفی بیشتر این آفت و راه کارهای موجود برای مدیریت آفت کمک نماید.

مقدمه

در جهان تاکنون ۳۹ گونه از جنس *Oryctes* یا سوسک شاخدار شناسایی و معرفی گردیده‌اند. حشرات این جنس عموماً آفت گیاهان خانواده نخیلات از قبیل نارگیل، نخل روغنی و نخل خرما می‌باشند. از این ۳۹ گونه، پنج گونه *O. richteri*، *O. nasicornis*، *O. agamemnon*، *O. elegans* و *O. ata* در مناطق خرماخیز ایران انتشار دارند (آوند فقیه، ۱۳۷۸ و برومند، ۱۳۴۷). مهمترین مشخصه این جنس وجود شاخی بر روی سر هر حشره است که این شاخ در افراد نر معمولاً بزرگ و در افراد ماده فقط به صورت برجستگی کوچکی دیده می‌شود. وجه تسمیه فارسی این جنس وجود همین شاخ است. علاوه بر وجود شاخ، پیش‌گرده در آنها دارای گودالی است که در عقب این گودال برجستگی وجود دارد که به آن کوهان می‌گویند.

O. elegans (الف)

پراکنش

O. elegans از استان‌های فارس (جهرم، فیروز آباد، فسا، شیراز)، بوشهر، خوزستان (اهواز)، ایلام (مهران)، کرمان (جیرفت، بم، ده بکری)، هرمزگان (میناب، بندرعباس)، سیستان و بلوچستان (سراوان، ایرانشهر، قصرقند، بمپور، سرباز، دامن، زابل)، اصفهان (خور و بیابانک)، یزد (بافق) و کرمانشاهان (قصرشیرین) گزارش گردیده است (قریب، ۱۳۴۸). این گونه از کشورهای عراق، اردن، قطر، امارات متحده عربی، لیبی، عمان، تونس، عربستان سعودی و موریتانی گزارش شده است (FAO, 1995).

اهمیت اقتصادی سوسک شاخدار خرما

لاروهای این آفت در قسمت تاج درختان خرما از قاعده خوشه‌های گل و برگ‌های خرما و مواد نیمه پوسیده تنه خرما تغذیه می‌کنند. بر اثر تغذیه لاروها حفره‌ها و دالان‌های متعددی ایجاد می‌گردد که گاهی تا تنه درخت ادامه می‌یابد. تغذیه لارو از قاعده خوشه‌های گل موجب عدم تشکیل میوه و یا چروکیدگی و کاهش ارزش اقتصادی میوه روی آنها می‌گردد. گاهی نیز لاروها از جوانه انتهایی درختان خرما تغذیه کرده و سبب مرگ درختان خرما می‌شوند (شکل ۱). حشرات بالغ این آفت نیز با تغذیه از ساقه گل، خوشه و رگبرگ‌های اصلی در تاج درختان خرما موجب خسارت می‌شوند. حداکثر خسارت آفت در ماه‌های خرداد و تیر دیده می‌شود. زیان این آفت در ایران بین ۵-۲۰٪ است (قریب، ۱۳۴۸).